

Martin Koopmann – Christian Lequesne (Hrsg.): Partner oder Beitrittskandidaten? Die Nachbarschaftspolitik der Europäischen Union auf dem Prüfstand.

1. Auflage. Baden-Baden: Nomos Verlagsgesellschaft, 2006, 226 stran, ISBN 3-8329-1943-0.

Publikace *Partner oder Beitrittskandidaten?* je sborníkem, obsahujícím jedenáct příspěvků, který uspořádali editoři *Martin Koopmann* (německý akademik, působící při *Deutsche Gesellschaft für Auswärtige Politik* v Berlíně) a *Christian Lequesne* (francouzský politolog, ředitel výzkumu při *Centre d'etudes et de recherches internationales, CERI-Sciences Politique* v Paříži). Otázka, obsažená v názvu sborníku, tvoří jakýsi jeho *leitmotiv* a odkazuje na vztah Evropské unie (EU) ke třetím státům, které jsou zahrnuty do strategie Evropské politiky sousedství (*European Neighbourhood Policy – ENP*). Jsou tyto státy, které se staly bezprostředními sousedy EU po posledních rozšířeních v letech 2004 a 2007, dalšími kandidáty na členství? Pokud nikoli, může pro ně být akceptovatelná určitá forma privilegovaného partnerství? Měla by EU diferencovat svůj přístup ke státům středomořského prostoru, které se účastní tzv. barcelonského procesu, a ke státům východní a jihovýchodní Evropy, včetně jižního Kavkazu? Do jaké míry jsou limitující pro efektivní uplatňování ENP zahraničněpolitické zájmy Ruska, zejména v energetické oblasti? Může být ENP úspěšně integrována do Společné zahraniční a bezpečnostní politiky (SZBP) Evropské unie? Toto jsou některé z otázek, na něž se pokoušejí nalézt odpověď autoři jednotlivých příspěvků, obsažených ve sborníku. Pro úplnost je třeba uvést, že idea na vydání recenzovaného sborníku vznikla během konference, uspořádané *Deutsche Gesellschaft für Auswärtige Politik* a *Centre Français de recherche en sciences sociales (CEFRES)* v roce 2004 v Praze. Výsledkem je pečlivě připravený sborník, který nabízí z mnoha různých úhlů ucelený pohled na Evropskou politiku sousedství a na její další perspektivu.¹

V úvodním příspěvku vymezuje *Martin Koopmann* koncepci ENP a vytyčuje několik zásadních témat, souvisejících s ENP. Východiskem pro jeho analýzu je stanovení v zásadě dvojího přístupu EU ke svým sousedům: 1) nabídka budoucího členství, nebo 2) snaha o stabilitu regionu bez příslibu užší integrace do Evropské unie. Program ENP odráží druhý z uvedených přístupů, což však neznamená, že by do něj zapojené státy neměly zájem o plnohodnotné členství v EU. Je tomu právě naopak. Jako nejlepší příklad lze uvést vyjádření představitelů Ukrajiny z roku 2004 o budoucím členství v EU, které poněkud zaskočilo představitele Unie a vyvolalo poměrně zdrženlivé reakce (*Koopmann – Lequesne /Hrsg./, 2006, s. 12*). Podle *Koopmannova* názoru je strategie ENP značně ambiciózním projektem, jenž se snaží sjednotit bilaterální akční plány s tak rozdílnými státy, jako jsou například Ukrajina, Gruzie, Izrael či Tunisko, do jednoho komplexního rámce. Přitom se objevují čtyři základní problémy, s nimiž se EU musí vyrovnat, pokud má být ENP úspěšným projektem: 1) stanovení jasných a dosažitelných cílů, aby nedošlo k vytváření „nesplnitelných očekávání“ a k následné frustraci; 2) zamezení vytváření nových hranic a dělicích linií v Evropě, zejména mezi východoevropskými státy, ale rovněž mezi „jižní“ dimenzí (středomořské státy) a „východní“ dimenzí (Ukrajina, Bělorusko, Moldavsko, jižní Kavkaz) ENP; 3) posílení regionálních a multilaterálních prvků, včetně začlenění bilaterálních projektů přeshraniční spolupráce do rámce ENP; 4) nabídka skutečných výhod (jiných než plné členství) partnerským státům. Poslední z uvedených bodů bude patrně nejobtížněji splnitelný. Je totiž třeba státy zapojené do ENP přesvědčit o tom, že rozsáhlé strukturální reformy jejich ekonomik i politických systémů jsou potřebné bez ohledu na členství v EU a že přejímání *acquis communautaire* v oblasti vnitřního trhu přinese spolu se zvýšením vzájemného obchodu konkrétní výhody pro jejich podnikatelskou sféru.

První část sborníku, nazvaná *Perspektivy východního sousedství*, začíná příspěvkem Jiřího Šedivého (v době vydání knihy profesor na *George C. Marshall European Center for Security Studies* v Garmisch-Partenkirchenu, nyní náměstek místopředsedy vlády České republiky pro evropské záležitosti) o úloze nových členských států od posledního rozšíření v roce 2004 ve vztazích s jejich východními sousedy. Autor se nejprve zamýšlí nad pojmem hranic a jejich „přemostění“ (*borders and bridges*) a připomíná myšlenky pražského rodáka *Karla Deutsche* (1912–1992), jenž se zabýval zkoumáním vztahu mezi integrací politických entit a intenzitou vzájemné komunikace. Deutschova teorie transakcionalismu (*transactionalism*) vycházela z předpokladu, že s rostoucím počtem transakcí (v širokém slova smyslu) mezi státy dochází k prohloubení integrace a k vytěsnění násilí při řešení konfliktů.² Podle názoru Jiřího Šedivého vychází politika EU v rámci ENP právě z logiky *transakcionalismu* s tím rozdílem, že integrace je vnímána pouze jako proces, aniž by se předpokládalo úplné začlenění integrujících se států do Unie (*Koopmann – Lequesne /Hrsg./, 2006, s. 35*). Tento autor se dále věnuje analýze předností a rizik strategie ENP. Jako silnou stránku hodnotí její komplexní povahu, která umožňuje uskutečňovat projekty, týkající se všech tří pilířů EU, prostřednictvím bilaterálních akčních plánů a zastřešujícího finančního instrumentu *ENP Partnership Instrument* (ENPI). Ty státy východní Evropy, které budou maximálně využívat možností ENP, mohou získat dobrou výchozí pozici pro případná jednání o budoucím přistoupení k Unii. V tomto procesu lze podle autora názoru spatřovat určitou paralelu s programem Severoatlantické aliance *Partnerství pro mír*, který měl rovněž původně pro Českou republiku, Polsko, Maďarsko a další sloužit jako alternativa k plnému členství, ale postupně se vyvinul jako významný nástroj pro rozšíření NATO. Naopak jako problematickou spatřuje J. Šedivý ambici obsáhnout v rámci jednotné strategie všech sedmnácti států zařazených do ENP, které mají přes 400 milionů obyvatel. Rovněž může být značně problematická selektivita při aproximaci s právem ES, neboť *acquis* v oblasti vnitřního trhu je značně provázané a může být obtížné efektivně aplikovat pouze jeho vybrané části. Ohledně úlohy nových členských států je autor přesvědčen o tom, že vzhledem ke své historické zkušenosti se začleňováním do EU budou hrát významnou roli, jak lze v současné době jednoznačně ilustrovat na příkladu Polska. Bude však velmi důležité, aby spolu s jejich začleněním do schengenského systému nevyrostla na východě nová nepropustná hranice, a pro úspěšné uplatňování ENP bude třeba vyvážit bezpečnostní požadavky na schengenské vnější hranici se zájmy občanů východních sousedů o co nejjednodušší hraniční a vízový režim.

Následující příspěvek *Andrey Gawrichové* (*Institut für Politische Wissenschaft, Christians Albrechts Universität* v Kielu) se věnuje vztahům Evropské unie a Ukrajiny v souvislosti s Evropskou politikou sousedství. Autorka nejprve přehledně rekapituluje události tzv. oranžové revoluce na přelomu let 2004–2005 a následně se zaměřuje na aktuální problémy. Ukrajina je nepochybně nejvýznamnějším partnerem v rámci celé strategie ENP, a tudíž se objevuje zásadní otázka, zda se v jejím případě podaří realizovat koncepci úzké spolupráce bez plnoprávného členství. V současné době se spolupráce rozvíjí zejména v následujících oblastech: bezpečnostní politika (v rámci SZBP a EBOP),³ obchodní spolupráce (EU je s podílem 35 % nejvýznamnějším obchodním partnerem Ukrajiny), zjednodušení vízového režimu, finanční pomoc (v rámci programu TACIS získala Ukrajina v letech 1998–2002 celkem 756 milionů EUR). K budoucí perspektivě Ukrajiny pak A. Gawrichová uvádí, že problémem může být její snaha o plnohodnotné členství v EU, v čemž má již dnes podporu Polska. Evropská unie je však v současné době příliš zaměstnána svými vnitřními institucionálními problémy (po odmítnutí Smlouvy o ústavě pro Evropu v Nizozemsku a ve Francii v roce 2005), než aby se mohla vážněji zabývat dalším východním rozšířením. Pro další osud spolupráce s Ukrajinou bude tedy významné, v jaké podobě bude nahrazena současná *Dohoda mezi EU a Ukrajinou o partnerství a spolupráci*,⁴ jejíž původně stanovená platnost vyprší v roce 2008, a zda se podaří najít nový model spolupráce v podobě určitého „privilegovaného partnerství“ (*Koopmann – Lequesne /Hrsg./, 2006, s. 60*).

Otázkou východních hranic EU po rozšíření v roce 2004 v souvislosti se začleněním nových členských států do schengenského prostoru se zabývá *Piotr Zalewski* (*Center for International Relations* ve Varšavě). Hranice v jeho textu nevystupují v symbolické rovině ve vztahu k diskuzím o geografickém vymezení Evropy, ale představují konkrétní překážku volného pohybu osob v podobě vízové povinnosti a přísných hraničních kontrol. Autor připomíná bezpečnostní hrozby, před nimiž má chránit zabezpečení vnější schengenské hranice (nelegální migrace, terorismus, obchod s lidmi), a na příkladu Polska přehledně vysvětluje principy schengenského systému i požadavky na implementaci schengenského *acquis*.⁵ Zásadní problém ve vztazích s Ukrajinou spatřuje v povinnosti zpřísnění hraničního režimu, které muselo Polsko (stejně jako ostatní nové členské státy) provést. V rámci jednotné vízové politiky EU jsou Ukrajina, Rusko a Bělorusko totiž zařazeny na tzv. „černém“ seznamu států, jejichž občané potřebují ke vstupu na území Unie vízum.⁶ Polsko tak bylo po svém vstupu do EU nuceno zavést víza pro občany Ukrajiny, což mělo za důsledek snížení přeshraničního provozu, pokles obchodu a zvýšení počtu ukrajinských žadatelů o dlouhodobý pobyt v Polsku, kteří by se tím vyhnuli vízové povinnosti. Pokud se nezmění vízová politika Unie vůči Ukrajině, bude vízová povinnost platit nadále i po úplném začlenění Polska do schengenského systému,⁷ avšak lze očekávat zpřísnění podmínek pro vydávání „schengenských“ víz, která opravňují k pohybu po celém schengenském prostoru (v současné době Polsko sice vydává víza v jednotném formátu EU, avšak s omezenou platností pouze na polské území). Podle přesvědčivě vyargumentovaného názoru P. Zalewského by se EU v rámci ENP měla snažit o usnadnění vízového režimu pro ukrajinské občany a podporovat rovněž malý pohraniční styk, aby nedošlo k přerušení kontaktů, k izolaci a k následné frustraci, jakož i k posílení protievropských sil na Ukrajině.

Závěrečný příspěvek první části sborníku je věnován státu, který se sice neúčastní ENP, ale její východní dimenzi zásadním způsobem ovlivňuje: Rusku. *Anne de Tinguyová* (*Centre d'études et de recherches internationales, CERI-Sciences Politique* v Paříži) se ve své studii zamýšlí nad tím, zda Rusko může být vnímáno ve vztahu k EU jako partner. Přitom dospívá k závěru, že jde spíše o konkurenta v postsovětském prostoru, kde má Rusko stále ještě silné mocenské ambice. Rusko je největším východním sousedem EU a s jeho členskými státy sdílí společné 2250 km dlouhé hranice. Do programu ENP se však odmítlo zapojit, neboť neusiluje o členství v EU a zároveň odmítá být ve stejné kategorii jako státy velikosti a významu Moldavska. Výrazem rovnoprávného a privilegovaného partnerství s Unii měla být implementace čtyř tzv. „společných prostorů“: 1) hospodářský prostor, 2) prostor svobody, bezpečnosti a spravedlnosti, 3) prostor vnější bezpečnosti, 4) prostor výzkumu, vzdělávání a výzkumu. O jejich vytvoření bylo rozhodnuto na summitu EU – Rusko v květnu 2003 (*Koopmann – Lequesne /Hrsg./, 2006, s. 90*). Autorka však uvádí, že po podpoře tzv. oranžové revoluce na Ukrajině ze strany EU převládá na obou stranách nejistota a ostražitost, aniž by projekt „společných prostorů“ přinesl významnější výsledky (příspěvek byl napsán v roce 2005). S tímto závěrem lze bohužel souhlasit i o dva roky později, neboť vztahy EU – Rusko v současné době procházejí krizí, která negativně poznamenala i summit EU – Rusko v Samaře v květnu 2007.

Druhá část sborníku, nazvaná *Možné způsoby spolupráce mezi Evropou a Středomořím*, se zabývá možnostmi a limity spolupráce v rámci ENP se středomořskými státy. V prvním příspěvku se *Dorothee Schmidová* (*Institut français des relations internationales* v Paříži) zamýšlí nad implikacemi ENP pro dosavadní spolupráci se státy Středomoří v rámci tzv. barcelonského procesu⁸ a identifikuje několik problémových oblastí. Především není zcela jasné, do jaké míry bude možné dosavadní středomořské partnerství využít pro efektivní implementaci ENP. Autorka připomíná, že ENP byla původně zamýšlena spíše jako nástroj pro vztahy s východními sousedy EU (s Ukrajinou, s Ruskem, s Moldavskem a s Běloruskem). Ze strany středomořských států je tak znát určitá obava, aby jižní dimenze nebyla v rámci ENP příliš odsunuta do pozadí a aby nedošlo rovněž ke sniže-

ní objemu finanční pomoci (z finančního nástroje MEDA II bylo na období 2000–2006 k dispozici 5,35 miliardy EUR). V rámci středomořského regionu se také nesetkává s příliš příznivým ohlasem tlak na demokratizaci, na reformu státní správy a na zajištění vlády práva, což jsou nedílné součásti ENP, ale větší zájem je čistě o ekonomickou spolupráci. D. Schmidová pak v závěru zdůrazňuje, že by EU neměla zapomínat na strategický význam středomořské spolupráce, zejména po teroristických útocích z 11. září 2001, a věnovat tomuto regionu náležitou pozornost i v rámci ENP (*Koopmann – Lequesne /Hrg./, 2006, s. 126–128*).

Na předchozí příspěvek tematicky navazuje text *Carla Masaly (NATO Defense College v Římě)*, který se věnuje postavení středomořského regionu v rámci ENP a úloze Spojených států. Autor analyzuje pozici USA k projektu ENP a konstatuje, že ačkoli USA nikdy oficiálně nevyjádřily výhrady k politice Unie ve Středomoří, nevnímají tuto spolupráci příliš pozitivně. Souvisí to s americkou strategií *Greater Middle East Initiative*, poprvé představenou Georgem W. Bushem v listopadu 2003, která by měla přispět k transformaci celého blízkovýchodního regionu. Blízkovýchodní politika USA se však může v budoucnu dostat do konfliktu s politikou EU vůči Středomoří (například ve vztahu k jednostranné americké podpoře Izraele či v otázkách obchodní politiky Evropské unie a amerických snah o vytvoření zóny volného obchodu v regionu) a pro obě strany může být značně obtížné „sladit“ své zájmy. Rozhodně by se o to však měly pokusit, neboť – jak autor příspěvku upozorňuje – v řadě věcných otázek (nelegální migrace, energetická bezpečnost, boj proti terorismu) by měla mezi EU a USA panovat shoda a potřeba úzké spolupráce, nehledě na různost ideologických východisek k budoucímu uspořádání blízkovýchodního regionu (*Koopmann – Lequesne /Hrg./, 2006, s. 140*).

Poslední (třetí) část sborníku s názvem *Problematické oblasti budoucí politiky sousedství* se zabývá perspektivou ENP a její šanci na úspěch. Prvním příspěvkem je poměrně kriticky laděný text *Dov Lynchové (European Union Institute for Security Studies v Paříži)*, jenž se věnuje vztahu ENP a zahraniční politiky EU (SZBP) a podává obsáhlý výčet nedostatků. Autorka shrnuje proces vytváření ENP a její cíle, přičemž uvádí mnoho zajímavých detailů a podrobností z politického zákulisí, které umožňují podívat se na politiku EU z poněkud jiné perspektivy. Podle jejího názoru je ENP významným projektem přinejmenším proto, že se poprvé pokouší formulovat ucelenou zahraniční politiku EU vůči sousedním státům. Zároveň však ENP do značné míry vychází z nesprávných premis, které mohou ohrozit její naplňování. Především je to představa Evropské unie, že cílem zahraniční politiky je přeměnit sousední státy tak, aby se co nejvíce přiblížily k členským státům EU. Tento přístup se osvědčil v rámci politiky rozšiřování, kterou však nelze považovat za „zahraniční“ politiku, neboť se vztahovala na státy, které se měly brzy stát součástí „vnitřní“ struktury Unie. Dalším problémem je deklarovaná „společná odpovědnost“ EU a sousedních států za implementaci ENP, ačkoli například při vytváření bilaterálních akčních plánů je EU (respektive Evropská komise) zcela dominantním aktérem. A konečně jako sporný se autorce zdá důraz, který Unie klade na společné hodnoty (tedy na demokracii, lidská práva a svobody, ochranu menšin, právní stát). Podle jejího názoru je totiž třeba položit si otázku: Má se zahraniční politika EU primárně snažit přimět sousední státy, aby se transformovaly a bezvýhradně přijaly společné hodnoty, nebo má přednostně hájit zájmy EU, které nemusí vždy být identické s prosazováním společných hodnot (*Koopmann – Lequesne /Hrg./, 2006, s. 156–158*)? Ač nemusíme s naznačenou dichotomií zájmů a hodnot souhlasit, většina autorčiných kritických připomínek je založena na přesvědčivých argumentech, které dobře vystihují současné nedostatky Evropské politiky sousedství.

Dalším z aktuálních témat v souvislosti s ENP, jehož význam do budoucna nepochybně poroste, je *energetická politika a energetická bezpečnost*.⁹ Ve svém textu se na tyto aspekty ENP zaměřil *Gilles Lepesant (Centre national de la recherche scientifique /CNRS/ v Bordeaux)*. Tento autor podává vyčerpávající informace o regionálních zdrojích

surovin (ropy a zemního plynu), o přepravních kapacitách, o tranzitních koridorech a o současných programech a projektech v oblasti energetiky, na nichž se EU podílí. Upozorňuje na strategický význam sousedních států zahrnutých do ENP, jež zajišťují pro Unii 33 % celkového objemu dovozů ropy a 75 % dovozů zemního plynu. Samozřejmě nelze rovněž opomenout význam Ruska jako energetického partnera, neboť na jeho území se nachází třetina celkových světových zásob zemního plynu. Závislost EU na dovozech energetických zdrojů bude pouze vzrůstat, a proto je třeba podle Lepesantova názoru využít ENP k modernizaci energetických sektorů sousedních států a k zajištění bezpečnosti dodávek. Za účelem snížení závislosti na dovozech z Ruska, které v minulosti již několikrát ukázalo, že neváhá použít energetické zdroje jako nástroj zahraniční politiky, je třeba rovněž v maximální možné míře diverzifikovat dodávky ropy a zemního plynu pro EU (Koopmann – Lequesne /Hrsg./, 2006, s. 178–179).

V rámci posilování spolupráce se státy zapojenými do ENP se nelze vyhnout zvýšenému migračnímu tlaku jejich obyvatel, neboť tyto jevy jsou neoddelitelně spjaty. Otázkám, souvisejícím s *legální i nelegální migrací*, se ve svém příspěvku věnuje Steffen Angenendt (*Deutsche Gesellschaft für Auswärtige Politik* v Berlíně). Předkládá pečlivě zpracovaný přehled současných migračních trendů (včetně vybraných statistických údajů) a jasně dokládá, že počet imigrantů ze států východní Evropy a Středomoří bude do budoucna výrazně stoupat. Podle jeho názoru však ENP ve své současné podobě nepředstavuje dostatečný nástroj pro řešení problémů spojených s migrací, zejména v oblasti integrace přistěhovalců, k čemuž by bylo třeba vytvořit jednotnou přistěhovaleckou politiku EU. V rámci ENP je správně kladen důraz na zlepšování ekonomických i sociálních podmínek v sousedních státech, ale v otázkách migrace je uplatňován převážně restriktivní přístup, spočívající v ostraze vnějších hranic EU a v uzavírání readmisních dohod se třetími státy o předávání a přebírání nelegálních imigrantů. Objevuje se však potřeba vytvoření komplexní přistěhovalecké politiky EU, která by byla vhodným nástrojem pro řízení migračních tlaků a zároveň zajistila integraci přistěhovalců v Evropské unii (Koopmann – Lequesne /Hrsg./, 2006, s. 204–205).

V závěrečném příspěvku sborníku se Marie-Claude Maurelová (*Ecole des Hautes Etudes en Sciences Sociales /EHESS/* v Paříži) zabývá tématem teritoriální nerovnováhy v Evropě v důsledku rozšíření EU v roce 2004 a implikacemi na ekonomickou a sociální kohezi. I když jde o zajímavou studii z oboru politické geografie, tematicky do sborníku příliš nezapadá, neboť se téměř vůbec nezabývá východními a jižními sousedy EU, ale pouze 10 (respektive 12) novými členskými státy EU. Proto považuji závěrečný text za poněkud nešťastnou volbu, která nekoresponduje s celkovým zaměřením recenzovaného sborníku.

Kniha *Partner oder Beitrittskandidaten?* je však přesto kvalitně zpracovanou publikací, která se podrobně zabývá aktuálním tématem Evropské politiky sousedství. Vztahy k východním sousedům EU jsou rovněž jednou ze zahraničněpolitických priorit České republiky, neboť v této oblasti může předat své zkušenosti s ekonomickou i politickou transformací a aktivně se podílet na realizaci projektů v rámci ENP. Úroveň jednotlivých příspěvků je vyrovnaná a sborník je logicky členěn do tří částí, které však vykazují mnoho styčných bodů a souvisejících otázek. Obsah jednotlivých částí tak reflektuje jasnou koncepci sborníku a pečlivou práci editorů při výběru příspěvků. Publikace je doplněna rovněž seznamem použité a doporučené literatury, avšak bohužel chybí věcný rejstřík, který by čtenáři usnadňoval orientaci. Za nedostatek lze rovněž označit skutečnost, že ne všechny příspěvky byly aktualizovány tak, aby odpovídaly co nejvíce stavu v roce 2006, kdy kniha vyšla. Uvedené dílčí nedostatky však nic nemění na přínosu recenzované publikace, přičemž lze velmi pozitivně hodnotit tematickou provázanost jednotlivých statí, které jsou i samostatně dostatečně informativní, přičemž ve svém celku dávají čtenáři podrobný pohled na aktuální problémy, s nimiž se Evropská unie ve vztazích se svými jižními a východními sousedy bude nucena vypořádat. Sousedství s EU je totiž geografická da-

nost, avšak zda bude doprovázeno partnerstvím a stabilitou v regionu, může být do značné míry ovlivněno aktivním uplatňováním ENP ze strany Evropské unie.

Recenzovaná publikace bude tedy nepochybně zajímat studenty, orientující se na problematiku rozšiřování EU, na Společnou zahraniční a bezpečnostní politiku EU, na otázky energetiky a na vztahy EU s Ruskem a s tzv. postsovětskými republikami. Rovněž ji lze doporučit pozornosti širší akademické obce, převážně zájemcům, zabývajícím se nejen problematikou evropské integrace, ale rovněž energetickou a bezpečnostní politikou v rámci evropského prostoru. Cenné informace pro svou práci zde ovšem také mohou najít například pracovníci státní správy, kteří se výše uvedenými agendami zabývají.

Emil Ruffer

-
- ¹ Evropská politika sousedství (ENP) byla vytvořena jako reakce na východní rozšíření EU v roce 2004 a vychází ze dvou základních dokumentů Evropské komise: Wider Europe – Neighbourhood: A New Framework for Relations with our Eastern and Southern Neighbours (COM(2003) 104 final ze dne 11. 3. 2003); European Neighbourhood Policy – Strategy Paper (COM(2004) 373 final ze dne 12. 5. 2004). Dalším významným dokumentem, který nastiňuje některé bezpečnostní cíle ENP, je Evropská bezpečnostní strategie (EBOP), schválená Evropskou radou na jejím zasedání v Bruselu dne 12. 12. 2003 (A Secure Europe in a Better World – European Security Strategy). ENP se účastní následující státy: Alžírsko, Arménie, Ázerbájdžán, Bělorusko, Egypt, Gruzie, Izrael, Jordánsko, Libanon, Libye, Maroko, Moldavsko, Palestinská samospráva, Sýrie, Tunisko a Ukrajina.
- ² Srovnej Deutsch, Karl W.: The Analysis of International Relations. Englewood Cliffs, N.Y.: Prentice-Hall, 1978, kapitoly 14 a 17. Pokud je mi známo, tak tato dnes již klasická studie dosud nevyšla v českém jazyce.
- ³ Společná zahraniční a bezpečnostní politika (SZBP) je upravena ve Smlouvě o Evropské unii. SZBP rozvíjí Evropská bezpečnostní a obranná politika (EBOP), která upravuje mimo jiné otázky, týkající se společných civilních a vojenských operací EU při řešení krizí (například vytváření tzv. battlegroups, složených z vojenských jednotek několika členských států).
- ⁴ Dohoda o partnerství a spolupráci mezi Evropskými společenstvími a jejich členskými státy na straně jedné a Ukrajinou na straně druhé, podepsaná dne 14. června 1994 v Lucemburku (Úřední věstník L 49, 19. 2. 1998, s. 3; Zvláštní vydání 2004, 11/98, s. 94). Dohoda vstoupila v platnost dnem 1. 3. 1998 na období 10 let, po jehož uplynutí bude automaticky prodloužována vždy o jeden rok, pokud ji jedna ze stran nevypoví.
- ⁵ Schengenské acquis tvoří zejména Úmluva k provedení Schengenské dohody ze dne 14. června 1985 o postupném odstraňování kontrol na společných hranicích (Schengen, 19. 6. 1990) a související rozhodnutí Výkonného výboru zřízeného Schengenskou úmluvou. Veškeré schengenské acquis bylo v roce 1999 začleněno protokolem k Amsterodamské smlouvě do rámce Evropské unie.
- ⁶ Nařízení Rady (ES) ze dne 15. března 2001, jímž se stanoví seznam třetích zemí, jejichž státní příslušníci musejí mít při překračování vnějších hranic vízum, jakož i seznam třetích zemí, jejichž státní příslušníci jsou od této povinnosti osvobozeni, ve znění pozdějších změn (Úřední věstník L 81, 21. 3. 2001, s. 1; Zvláštní vydání 2004, 19/04, s. 65).
- ⁷ V závěrech Rady EU (ve složení pro spravedlnost a vnitřní věci), přijatých na jejím zasedání dne 5. prosince 2006 (dokument Rady č. 16391/1/06 REV 1 ze dne 12. prosince 2006), byly stanoveny termíny zrušení hraničních kontrol na hranicích s novými členskými státy k 31. 12. 2007 pro pozemní hranice, respektive k 31. 3. 2008 pro vzdušné hranice (mezinárodní letiště). Jejich dodržení je však podmíněno splněním závazků nových členských států v této oblasti, jakož i funkčností Schengenského informačního systému druhé generace (SISone4all/SIS II).
- ⁸ Tzv. barcelonský proces je označení pro partnerství EU se státy Středomoří, které se datuje od přijetí tzv. Barcelonské deklarace na první eurostředomořské konferenci ministrů zahraničních věcí (ve dnech 27.–28. 11. 1995 v Barceloně). Původními partnerskými státy byly v abecedním pořadí: Alžírsko, Egypt, Izrael, Jordánsko, Kypr, Libanon, Malta, Maroko, Palestinská samospráva, Sýrie, Tunisko a Turecko. V roce 1999 získala statut pozorovatele Libye.
- ⁹ Energetické bezpečnosti věnuje maximální pozornost rovněž Česká republika. Svědčí o tom mimo jiné zřízení funkce velvyslance se zvláštním posláním pro energetickou bezpečnost, kterým byl v roce 2006 jmenován Mgr. Václav Bartuška. Působí v rámci struktury Ministerstva zahraničních věcí České republiky a jeho úkolem je mimo jiné koordinace pozic jednotlivých ministerstev v oblasti energetické politiky a vytvoření strategie energetické bezpečnosti.